

Fritid og kultur

De seinere åra har besøk på klassiske konserter, kino og teater økt. Befolkningens egenaktivitet på kulturfeltet har derimot gått litt nedover. Færre spiller i musikkorps eller er medlemmer i Norges Idrettsforbund. Vi finner også nedgang i avislesing og radiolytting. Flere kanaler og økt sendetid har ikke ført til noen stor økning i fjernsynsseingen, så økt medietilbud har ikke hatt særlig negative konsekvenser for bruken av kulturtilbudene. Det ser også ut til at det er små sosiale skiller blant barn og unge i bruken av de ulike massemediene.

Flere på klassiske konserter

I 1990 ble det holdt 296 symfonikonserter. I 1997 var tallet økt til 406 og ytterligere til 607 i 2000. I 2002 var antallet 529 konserter. Nedgangen i antallet konserter de siste par åra skyldes i hovedsak nedgang i konserter med Oslo-Filharmonien og Tromsø Symfoniorkester.

Mens det var om lag 220 000 tilhørere på symfonikonserter i 1990, var antallet om lag 360 000 i 2002. Denne økningen finner vi igjen i besøksandelen blant befolkningen. Mens det i 1991 var 27 prosent som oppga at de hadde vært på konsert med klassisk musikk, samtidsmusikk, kirkemusikk eller kor, var andelen 37 prosent i 2000. Blant kvinner var andelen 41 prosent mens den var 32 prosent blant menn.

Flere går på kino

Antallet kinobesøk har de seinere åra variert rundt 2,6 besøk per innbygger i året. Besøksfrekvensen var lavest i 1992 med 2,2 besøk per innbygger, og har etter det vært høyest i 2003 med 2,9 kinobesøk. Selv om det er blitt færre kinoer og sitteplasser, har det vært en økning i antallet forestillinger i perioden, fra 134 000 i 1980 til 250 000 i 2001. Dette kan delvis tilskrives oppblomstringen av flerkinoanlegg. Likevel har antallet besøk gått ned fra 17,5 millioner i 1980 til 12,0 millioner i 2002. Nedgangen i besøkstallet skjedde først og fremst i første halvdel av 1980-tallet, mens besøkstallet siden slutten av tiåret stort sett har variert rundt 11-12 millioner.

Denne langsiktige nedgangen i besøkstallet har skjedd selv om andelen som i løpet av et år har vært på kino, ikke endret seg noe særlig. Fra begynnelsen av 1990-tallet og til 2003 ser det derimot ut til at en større andel av befolkningen har vært på kino, fra 52 prosent i 1992 til 66 prosent i 2003. Andelen var dette året 64 prosent blant menn og 69 prosent blant kvinner.

Antall besøk per innbygger har ikke økt i samme grad som andelen som har vært på kino. Økningen har derfor først og fremst skjedd ved at det er flere som går sporadisk på kino. Dette gjelder særlig eldre personer. Mens 8-10 prosent i aldersgruppen 67-79 år var på kinobesøk per år ved begynnelsen av 1990-tallet, er andelen økt til 18 prosent i 2003. Den norske filmen "Hef-tig og begeistret" gjorde for øvrig sitt til at besøksandelen i denne aldersgruppen nådde helt opp til 32 prosent i 2001.

Odd Frank Vaage

Odd Frank Vaage er statistikkrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for leveårsstatistikk (ova@ssb.no).

Teater når ut til flere

Det har vært en svak økning i antallet forestillinger ved institusjonsteatrene på 1990-tallet. Antallet teater- og operaforestillinger økte fra 1980 til 1993. Fra 1993 til 1997 gikk antallet forestillinger noe ned. Seinere har det vært en økning, og antallet forestillinger var på om lag 7 600 i 2002.

Besøkstallene økte parallelt med antallet forestillinger fra 1980 til 1993. Utviklingen i besøkstallene har imidlertid vært ujevn over perioden. I 1993 da statistikken omfattet noen flere teatre, var tallet 347 besøk per 1 000. Fra 1993 til 1997 falt besøkstallet med 16 prosent, men har siden økt og var på 332 besøk per 1 000 innbyggere i 2002.

Publikumsundersøkelser tyder på at teater- og operatilbudet når ut til flere. Andelen som har vært i teater siste året har økt fra 44 prosent i 1991 til 50 prosent i 2000, 44 prosent blant menn og 57 prosent blant kvinner.

Endringen i andelen på opera er vanskeligere å fastslå. Besøksandelen er i utgangspunktet liten, og om endringen er betydelig eller ikke, kan være vanskelig å fastslå. 6 prosent av befolkningen hadde vært på en opera- eller operetteforestilling siste år i 2000.

Kvinner driver mest med egen kultur

Mens 35 prosent av befolkningen oppga at de driver med egenaktivitet på kulturfronten i 1994, var andelen 32 prosent i 2000. Slik egenaktivitet er enten at de har opptrådt på et musikk- eller teaterarrangement de siste to åra, har stilt ut en eller annen form for bildekunst eller kunsthåndverk de siste to åra, eller spiller et musikkinstrument regelmessig. Nedgangen gjelder både menn og kvinner. Det er likevel kvinner som er de mest aktive. Blant dem var det 37 prosent som oppga kulturell egenaktivitet i 2000, mens andelen var 27 prosent blant menn.

Færre i musikkorps, men økning de siste åra

I 1984 var det 2 232 korps tilsluttet Norges Musikkorps Forbund. Antallet har siden sunket til 2 045 i 1990 og videre til 1 703 i 2002. Også antall medlemmer i forbundet har sunket betydelig. I 1986 var det i underkant av 129 000 medlemmer. I 2002 hadde medlemstallet sunket til i underkant av 69 000. Dette er likevel det høyeste tallet på fire år.

Færre med i idretten de siste åra

Antall medlemmer i Norges Idrettsforbund økte jevnt og trutt fra om lag 1,4 millioner i 1980 til 1,9 millioner i 1998. Deretter har det vært en liten nedgang, og antallet var i overkant av 1,5 millioner i 2002. I 1980 utgjorde kvinner 34 prosent av medlemmene. I 2002 var kvinnes andel om lag 38 prosent. I 1991 oppga 27 prosent av befolkningen at de hadde deltatt i et idrettsarrangement i løpet av de siste to åra. Andelen økte til 32 prosent i 2000.

Ingen sterk økning i fjernsynsseingen tross økt tilbud

Til tross for økt tilgang til fjernsynskanaler og flere kanaler som sender programmer døgnet rundt, har vi ikke fått noen sterk økning i fjernsynsseingen. I 1991 var det 39 prosent som hadde tilgang til kanaler formidlet via satellitt. Dette har økt til 67 prosent i 2003. Andelen som ser fjernsyn en gjennomsnittsdag har i samme periode økt fra 81 til 84 prosent. Tiden vi ser på fjernsyn har i samme periode økt med om lag 15 minutter.

Mens radiolyttingen synker, øker lyttingen på plater/kassetter

Interessen for radioen har ikke økt de siste ti åra, til tross for økt tilbud på kanaler og sendetid. Det har vært en nedgang i andelen som hører på radio en gjennomsnittsdag, fra 71 prosent i 1991 til 58 prosent i 2003, mens tiden vi bruker når vi lytter på radio har holdt seg noenlunde konstant. Det kan se ut som om cd-plater og kassetter i noe større grad enn tidligere forsyner seg av lyttermarkedet. Mens det i 1992 ble solgt 9,9 millioner musikkfonogram, det vil si vinylplater, cd-plater og lydassetter, var salget kommet opp i om lag 14,8 millioner i 2002. 37 prosent oppga at de lyttet på plater eller kassetter en gjennomsnittsdag i 1996. I 2002 var andelen 45 prosent.

Færre leser aviser

Antallet eksemplarer av dagsaviser per 1 000 innbyggere økte nokså jevnt på 1980-tallet. I 1980 var det 429 eksemplarer per 1 000 innbyggere, sammenliknet med 688 i 1992. Denne økningen skjedde ganske parallelt med økningen i antallet husholdninger, antallet eksemplarer per husholdning økte mer beskjedent. Etter 1992 har tallet sunket temmelig jevnt, til tross for at antallet husholdninger har fortsatt å vokse. I 2003 var nettoopplaget per 1 000 innbyggere nede i 531. Det har samtidig vært en nedgang i andelen som leser avis per dag. Mens 85 prosent oppga å ha lest avis per dag i 1994, var andelen nede i 77 prosent i 2002. Om denne nedgangen har sammenheng med økende tilgang til elektroniske aviser på Internett, er det for tidlig å si noe sikkert om.

Flere leser bøker igjen

Antallet skjønnlitterære bokutgivelser har variert en del de siste 20 åra. Det var en økning fra 1986 da det var 903 utgivelser, til 2 037 utgivelser i 1995. Seinere har det vært en liten nedgang, til 1 952 skjønnlitterære bokutgivelser i 2002. Av de skjønnlitterære bøkene som ble utgitt i 2002 var 42 prosent norske og 58 prosent utenlandske.

De seinere åra har det også vært en nedgang i antall utlån per innbygger i folkebibliotekene. Mens det i 1992 var 4,9 utlån per innbygger, sank andelen til 4,0 i 2003. Fra 1993 til 2002 har antall folkebibliotek sunket fra 1 184 til 951. Dette kan muligens være med på å forklare utlånsnedgangen.

Andelen som leser bok på fritiden en gjennomsnittsdag har ikke hatt den samme jevne nedgangen. I 1991 var det 24 prosent som oppga at de leste bok på fritiden en tilfeldig valgt dag. Andelen sank til 17 prosent per dag i 1997, men har så økt og kommet opp i 23 prosent i 2003. Dette året var andelen 17 prosent blant menn og 30 prosent blant kvinner. Blant de som leste bok var det 63 prosent som leste roman eller novellesamling. Blant kvinnelige boklesere var det 65 prosent som leste disse typene bøker en gjennomsnittsdag.

Økt medietilbud har ikke vært negativt for kulturbruken

Til tross for at tilbudene fra radio, fjernsyn og andre elektroniske medier har økt betydelig de seinere åra, har ikke dette ført til noen voldsom økning i mediebruken. Det økte tilbudet synes heller ikke å ha hatt noen negativ virkning på bruken av de mer tradisjonelle kulturtilbudene.

Små sosiale skiller i barn og unges mediebruk

Det er ingen klare indikasjoner på at mediebruken blant barn og unge er sterkt medvirkende til å opprettholde sosial ulikhet. Likevel er det slik at barn av foreldre med høy utdanning og yrkesstatus bruker radio og trykte medier noe mer enn andre barn og unge. De er også mer aktive brukere av de nye mediene, slik som pc og Internett (Vaage 2003).

Sammenlagt tid som brukes til alle trykte massemedier er lengre blant barn og unge av høystatusforeldre enn blant de andre: De med foreldre med høy utdanning bruker i gjennomsnitt 43 minutter per dag til å lese trykte medier, mens de med foreldre med lav utdanning bruker 32 minutter, altså nær 25 prosent mindre.

Barn og unge hører i mindre grad på radio enn befolkningen generelt. Og radiolytting har klar sammenheng med foreldrenes sosiale status. Blant de som har foreldre med lav utdanning er det 32 prosent som hører på radio per dag. Har foreldrene høy utdanning er andelen 45 prosent. Fjernsyns-seing er derimot svært populært blant de aller fleste barn og unge uansett sosial bakgrunn. Mer enn 90 prosent i alle gruppene ser på fjernsyn en gjennomsnittsdag. Derimot er det en forskjell i tiden de bruker foran skjermen per dag: Barn og unge av lavstatusforeldre bruker mer tid foran skjermen enn de som har foreldre med høy sosial status.

Nesten alle barn og unge har pc hjemme

Selv om mer enn 90 prosent av alle barn og unge uansett sosial bakgrunn har tilgang til pc hjemme, er likevel andelen enda høyere blant dem som har foreldre med høy yrkesstatus, utdanning og hvor husholdningsinntekten er høy, det vil si nær 100 prosent. Uansett sosial bakgrunn har omtrent to av tre barn og unge elektronisk spill hjemme. Bruken av slike tilbud er delvis i tråd med tilgangen. Det er en langt større andel av dem som har foreldre med høy yrkesstatus og utdanning som bruker hjemme-pc per dag enn de med foreldre som har lav yrkesstatus og utdanning. Mens 51 prosent av de som har foreldre med høy utdanning bruker pc hjemme per dag, er andelen bare 39 prosent blant barn av foreldre med lav utdanning.

Mobiltelefon har ikke sammenheng med sosial status

De nye kommunikasjonskanalene som har utviklet seg i de seineste 5-10 åra er ikke jevnt fordelt mellom de ulike statusgruppene. Tilgangen til Internett hjemme er større blant barn og unge med foreldre som har høy yrkesstatus, høy utdanning og høy inntekt. For mobiltelefonen er det derimot slik at de som har foreldre med lav yrkesstatus og utdanning i større grad har egen mobiltelefon. God økonomi er likevel også i dette tilfellet en positiv faktor.

Høy sosial status og Internett-bruk henger sammen

Vi finner noe av det samme bildet igjen i bruken av disse kommunikasjonsmidlene. Det er barn av foreldre med høy yrkesstatus og utdanning som i størst grad benytter seg av Internett. Bruk av mobiltelefon til private formål er derimot i mindre grad knyttet til foreldrenes sosiale status. Det ser derimot ut til at foreldrenes utdanning har *negativ* sammenheng med barnas mobil-telefonbruk.

Ingen massiv kunnskapskløft

Det er vanskelig å trekke en entydig og sikker konklusjon fra disse resultatene. Det er ingen klare indikasjoner på at mediebruken i de ulike gruppene

skulle føre til noen massiv reproduksjon av sosial ulikhet. Likevel kan vi se en tendens til at barn av foreldre med høy utdanning og yrkesstatus mer enn andre barn og unge bruker radio og trykte medier. Dette er medier som i noe større grad enn andre formidler kunnskap og informasjon. Samtidig er denne barne- og ungdomsgruppen også mer aktive i bruken av de nye mediene, slik som pc og Internett.

Flere kvinner enn menn på ferieovernattinger

De siste ti åra har det vært en viss økning i nordmenns ferieaktivitet. Mens vi i 1994 i gjennomsnitt hadde 13,7 overnattinger på feriereiser siste tolv måneder, var antallet overnattinger 15,0 i 2002 og 16,4 i 2003. Overnattingene har økt for både menn og kvinner, men kvinner har i 2003, som også i alle tidligere målinger, flere overnattinger enn menn. I 2003 var tallet 14,9 for menn og 17,9 for kvinner.

Høyeste antall ferieturer på ti år

Gjennomsnittlig antall ferieturer per person var 1,7 i 2003. Dette er det høyeste antall turer per år på de siste ti åra. De med husholdningsinntekt under 400 000 kr hadde i gjennomsnitt 1,0-1,6 turer. De med inntekt over 500 000 kr hadde i gjennomsnitt 2,1 turer. De som bor i Oslo og Akershus er i gjennomsnitt på 2,2 ferieturer per år. Det er et høyere antall turer enn blant personer som bor i andre deler av landet. De som bor i Hedmark/Oppland og i Trøndelag reiser i gjennomsnitt på 1,3 ferieturer per år.

Andelen som ikke har vært på noen feriereise i det hele tatt siste tolv måneder har sunket. Mens det i 1998 var 28 prosent som ikke hadde vært på ferie, var andelen 22 prosent i 2003. Også denne endringen gjelder både menn og kvinner.

Flere har viktigste feriemål utenfor Norden

Mens det var 32 prosent som hadde viktigste feriemål utenfor Norden i 1993, var andelen økt til 40 prosent i 2003. Den høyeste andelen ble likevel registrert i 1998, da 45 prosent oppga at viktigste feriemål var utenfor Norden.

Referanser

Vaage, Odd Frank (2003): Små sosiale skiller i barn og unges mediebruk, *Samfunnsspeilet* 6/2003, Statistisk sentralbyrå.